

عوامل و موانع وحدت اسلامي

تدوين: مدرسه فاطمه معصومه (س)

واحد پژوهش

عنوان : عوامل و موانع وحدت اسلامي

تدوين: مدرسه علميه فاطمه معصومه (س)

طراحی و صفحه آرایی: مدرسه طراحي اينديزاين

انتشارات: آیات

لیتوگرافی و چاپ :

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

: قیمت:

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده بندی کنگره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

هرگونه کپی برداری از مطالب این کتاب با ذکر منبع بلامانع است.

۵	تقدیم
۶	پیشگفتار
۷	معنای لغوی وحدت
۸	معنای اصطلاحی وحدت
۸	اهمیت و ضرورت وحدت اسلامی
۱۰	وحدت اسلامی از نظر امام راحل (ره)
۱۲	وحدت اسلامی از نظر رهبر انقلاب
۱۳	عوامل وحدت اسلامی
۱۴	توحید
۱۵	دین اسلام
۱۵	قرآن
۱۶	پیامبر
۱۷	ارزش ها
۱۷	مصالح عمومی
۱۸	موانع وحدت اسلامی
۱۹	تفاوت در اصول اعتقادی
۲۰	تفاوت در احکام فقهی
۲۱	تعصب
۲۱	سخن پایانی
۲۲	منابع

تبرک

مراد ما از وحدت اسلامی، یکی شدن عقاید و مذاهب اسلامی نیست. میدان برخورد مذاهب و عقاید اسلامی و عقاید کلامی و عقاید فقهی - هر فرقه‌ای عقاید خودش را دارد و خواهد داشت - میدان علمی است؛ میدان بحث فقهی است؛ میدان بحث کلامی است و اختلاف عقاید فقهی و کلامی می‌تواند هیچ تأثیری در میدان واقعیت زندگی و در میدان سیاست نداشته باشد. مراد ما از وحدت دنیای اسلام، عدم تنازع است: «ولاتنازعوا فتنفسلوا». تنازع نباشد، اختلاف نباشد.

مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۵/۳۰

پیشگفتار

آنچه در برابر خوانندگان محترم قرار دارد، ملقطاتی است از سخن بزرگان تحت عنوان «عوامل و موانع وحدت اسلامي» که توسط واحد پژوهش مدرسه علمیه فاطمه معصومه سلام الله علیها اهواز جمع‌آوری شده و در دسترس علاقمندان قرار گرفته است.

این مجموعه مخصوصاً برای مبلغان عرصه ادیان و مذاهب که با جدیت تمام در اوضاع فرهنگی معاصر در صدد ارائه اصلی‌ترین عناصر مذهب تشیع در ضمن پابندی به حفظ وحدت اسلامي هستند، با عنایت حق تعالی مفید خواهد بود. محتوای کتاب، بیان عوامل و موانع وحدت اسلامي همراه با ذکر نظرات بزرگان است؛ طبعاً رجوع به اصل بیانات علما و بزرگان امتیازات دیگری خواهد داشت.

زهره مهدوی فخر

جامعیت و توجه به همه ابعاد زندگی بشر اعم از فردی، اجتماعی، سیاسی و ... از برترین ویژگی های دین اسلام است. دین به معنای مجموعه دستوراتی جهت برخورداری انسان از سعادت دنیوی و اخروی، تکالیفی را به منظور دستیابی به این مهم فراهم آورده است. یکی از این مهم ترین دستوراتی که خداوند متعال در قرآن کریم به آن توجه ویژه داشته اند مساله وحدت اسلامی است. بی تردید در جهان امروز که صحنه بین الملل آن شاهد مبارزات گوناگون بشری است جامعه ای می تواند مقاومت نماید که با همبستگی نیروهای خود بتواند در این میادین جنگ برای دستیابی به منافع بیشتر منسجم ظاهر شود.

هفته وحدت اسلامی که نامگذاری آن با تاسی به آیه وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا^۱ از سوی امام راحل (ره) صورت گرفته، فرصتی است مغتنم و ارزشمند در ایجاد و برقراری وحدت در میان مسلمانان جهان؛ به همین مناسبت بر آن شدیم تا با برشماری عوامل و موانع وحدت اسلامی با تکیه بر نظر بزرگانی چون حضرت امام خمینی (ره) به عنوان بیانگذار هفته وحدت اسلامی و رهبر معظم انقلاب (مدظله) زمینه ای هرچند اندک جهت شناسایی این موارد فراهم کنیم.

واحد پژوهش مدرسه علمیه

فاطمه معصومه (س). اهواز

۱- چنگ زنید به ریسمان خدا و متفرق نشوید. (آل عمران، ۱۰۳)

مفهوم شناسی

۱. معنای لغوی وحدت

وحدت در لغت از ریشه «وَحَدَّ» به معنای تنها و یکی بودن است.^۲ واحد از مشتقات این واژه نیز به معنای منفرد آمده است، وقتی گفته می‌شود «وحده» به معنای یک فرد از افراد قبیله است که مثل و نظیر ندارد. با مروری بر کتب لغت و بررسی واشرگانی که این ماده مشتق شده اند، این نتیجه حاصل می‌شود که در این واشرگان، معنای افراد و یکی بودن لحاظ گردیده و هر کدام به نوعی معنای افراد را در خود نهفته است.^۳

۲- فراهیدی، ج ۳، ص ۲۸۱؛ ابن منظور، ج ۳، ص ۴۴۹.

۳- علوی، وحدت اسلامی در قرآن با تکیه بر لعن و برائت، ص ۲۱.

۲. معنای اصطلاحی وحدت

پیدایش مفهوم و معنای وحدت حداقل به آغاز آفرینش حضرت آدم (ع) بر می‌گردد؛ زیرا اساسی‌ترین و ابتدایی‌ترین دستور الهی، توحید و نفی شرک بوده و بر اساس این اصل والا، خداوند متعال آدم (ع) و امم اولیه را به یکدلی و وحدت دعوت می‌کند و زمینه‌های ایجاد یک امت واحد را در آنها ایجاد می‌نماید؛ به طوری که قرآن مجید انسجام و یکپارچگی را از شاخصه‌های اقوام و ملل نخستین ذکر می‌کند:^۴ «وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا»^۵ امتی که روابط بعیده و قومی و نظائر آن، سبب ارتباطشان نیست؛ بلکه روابط قریبه، آنها را به هم پیوند می‌زند؛ آن رابطه همان رابطه اهتداء به نور خدا و دعوت به توحید و اجرای شرع و تبعیت مردم از احکام می‌باشد، ملتی که بر امر واحدی اجتماع کرده اند که هیچ تعددی در آن نیست و این امر واحد همان حق و عدل است.^۶ بنا بر آنچه گفته شد می‌توان وحدت اسلامی را به معنای همسبستگی و تکیه بر مشترکات و مسلمات دین اسلام گرفت. بنابراین تمسک به اصول مشترک دین و دوری کردن از اختلافات عاملی مهم در پیدایش وحدت در بین فرق اسلامی است.

اهمیت و ضرورت وحدت اسلامی

وحدت و انسجام یکی از دغدغه‌های پیامبر اکرم (ص) در زمان حیات سیاسی و اجتماعی آن حضرت بوده است؛ چراکه جامعه‌ای مقتدر و مستحکم، به وحدت و همدلی نیازمند

۴- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۲۰.

۵- و مردم [بر محور یکتاپرستی] جز امت واحدی نبودند؛ پس [چیزی نگذشت که درباره دین] دچار اختلاف شدند؛ یونس، ۱۹.

۶- طباطبایی، المیزان، ج ۳، ص ۶۰۸.

است. به همین منظوری در اوایل حکومت خویش در مدینه، سه پیمان را منعقد کرد که تأثیر بسزایی در تقویت پایه‌های حکومت حضرت داشت: پیمان اول با مردم مدینه اعرابی و مسلمان و غیر مسلمان، که یهودیان داخل شهر را نیز شامل می‌شد، و پیمان دوم پیمان برادری میان مسلمانان، اعرابی و مهاجرین و انصار، بود. در ماده اول پیمان عمومی ساکنان مدینه به آزادی اهل شهر در انتخاب مذهب تصریح گردیده و بر وحدت همه ساکنان مدینه، اعرابی از مسلمان و یهودی، در برابر دشمنان تأکید شده بود.^۷

مفهوم انسجام و اتحاد در آنجا مطرح می‌شود که غیرت و تفاوت وجود دارد، لذا در یک رویکرد طبیعی در همان ابتدا تفاوت و تعدد پذیرفته می‌شود و آنچه مهم قلمداد می‌گردد مدیریت این تفاوت‌ها و تعددهاست. از لوازم دنیای امروزی حفظ هویت فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، مرزی و ... است. دول استعمارگر با ولع بیش از پیش به استعمار همه‌جانبه دست می‌زنند. این واقعیتی است که همه انسان‌های منصف با هر ایدئولوژی، مرام و مسلکی این مسأله را تشخیص می‌دهند و می‌فهمند. پس ساده‌لوحی خواهد بود که اعرابی این مسأله با دیده اغماض بگذریم. اسلام و ایران از مشترکات اقوام ایرانی است. البته باید به یاد داشت که از این دو عبارت اتحاد ملی و انسجام اسلامی، دایره انسجام اسلامی بسیار گسترده‌تر و وسیع‌تر است. مفهوم اتحاد ملی به حوزة درون کشور با هویت مشخص فرهنگی، سیاسی، دینی و جغرافیایی نظر دارد، اما عبارت انسجام اسلامی رویکردی بیرونی با دایره‌ای گسترده و وسیع است. در اینجا هم به هویت و اتحاد درونی

۷- خزایی، وحدت و انسجام در سیره تربیتی پیامبر، ۱۳۸۶.

در دنیای امروزی توجه شده است و هم به انسجام اسلامی در میان تمام ملل مسلمان. تمام کشورهای مسلمان نیز باید خود را به عنوان هویت مشخصی که به تمام جنبه‌های مختلف زندگی بشر توجه دارد به دنیای ماتریالیستی، اومانیستی و خداگریز و ضداخلاق امروزی بنمایاند.^۸

وحدت اسلامی از نظر امام راحل (ره)

امام خمینی (ره)، منظور از وحدت اسلامی و امکان تحقق آن را اینگونه بیان می‌کنند: «در صورتی که پیروان مکتب سرمایه داری و کمونیسم با آن تبیینی که دارند، با هم متحد شده اند و یهود و نصاری اختلافات جزئی خود را نادیده بگیرند، و [شما] برای دفاع از اسلامتان در یک صف قرار گیرید.^۹

امام خمینی (ره) وحدت را «عامل قدرت» و تفرقه را موجب «سستی پایه دیانت» تلقی کرده و هشدار می‌دهد که «تفرقه موجود در بین کشورهای مسلمان یا از خیانت سران ممالک اسلامی و یا جهل و بی اطلاعی آنان است... سنی و شیعه مطرح نیست، در اسلام کرد و فارس مطرح نیست، در اسلام همه برادر و با هم هستیم. یک دسته احرار مسلمانان سنی، یک دسته حنفی و دسته ای حنبلی و دسته ای اخباری هستند... در یک جامعه ای که همه می‌خواهند به اسلام خدمت کنند و برای اسلام باشند این مسائل نباید مطرح شود. ما همه برادر و با هم هستیم... اینها دلیل اختلاف نیست، ما نباید با هم اختلاف و یا یک تضادی داشته باشیم^{۱۰}.

۸- عیوضی، اتحاد و انسجام؛ زمینه های شکل گیری، ۱۳۸۶.

۹- امام خمینی، صحیفه نور، ص ۷۷۳.

۱۰- آذین و همکاران، وحدت جهان اسلام از دیدگاه امام خمینی (ره)، ص ۱۹۱. عنوان کتاب / ۱۰

در دیدگاه ایشان، وحدت عملی در حوزه جهان اسلام، شکل دهنده جوامع دینی می باشد و عناصری ساختاری این مقوله را عملیاتی می نمایند؛ همچون عقیده مشترک، نظیر عقیده به توحید، قبله واحد، قرآن و کتاب آسمانی واحد و بسیاری از مشترکات دیگر، و همچون هویت مشترک، که همان هویت اسلامی می باشد و همچون دشمن مشترک و سرنوشت مشترک. مجموعه این عناصر، عناصر شکل دهنده به قواره جامعه اسلامی است که در جای جای قرائت امام خمینی (ره) از مقوله وحدت مشاهده می گردد.^{۱۱}

وحدت جهان اسلام برای امام آرمانی بزرگ تلقی می شد به گونه ای همواره بر وحدت تأکید داشت: «انشاءالله روزی همه مسلمانان با هم برادر و همه ریشه های فساد از همه بلاد مسلمانان کنده بشود و این ریشه فاسد اسرائیل از مسجدالاقصی و از کشور اسلامی ما کنده شود. انشاءالله تعالی با هم برویم و در قدس ثمانی وحدت بخوانیم»^{۱۲}. «مسلمانان به دستورات اسلامی رفتار کنند و وحدت کلمه خود را حفظ نمایند و از اختلاف و تنازع، که مایه شکست آنها است، دست بکشند»^{۱۳}. «ما محتاج به وحدت هستیم در سالیان دراز همیشه قرآن کریم به ما دستور داده و به مسلمانان دستور وحدت داده برای سراسر عالم و در سراسر تاریخ. ما محتاج به این هستیم که عملاً وحدت را محقق کنیم»^{۱۴}. «وحدت مذهبی است که این اجتماع عظیم و فشرده را ایجاد می کند. اگر علاقه به استقلال دارید، وحدت

۱۱- نوایی، ۱۳۸۶ش، ص ۱۰

۱۲- صحیفه نور، ج ۱۲، ص ۲۸۳.

۱۳- همان، ج ۱، ص ۲۰۳.

۱۴- همان، ج ۱۹، ص ۱۵.

مذهبی داشته باشید»^{۱۵} «تنها راه بازیابی عظمت و عزت و شکوه بینش اسلام و مسلمانان، مسئولیت پاسداری وحدت و برادری دینی، تنها ضامن استقلال سرزمینهای اسلامی است»^{۱۶} «رمز پیروزی مسلمانان در صدر اسلام، وحدت کلمه و وحدت ایمان بود»^{۱۷}

وحدت از منظر مقام معظم رهبری (مدظله)
رهبر از نظر رهبر معظم انقلاب به معنای نبودن تفرقه، نفاق، درگیری و کشمکش است. حتی دو جماعتی که اثر لحاظ اعتقاد دینی مثل هم نباشند، می توانند در کنار هم باشند و می توانند دعوا نکنند.^{۱۸}

ایشان بر این باورند که باید مسلمانان جهان با هم متحد شوند و با هم دشمنی نکنند و محور همه کتاب خدا و سنت نبی اکرم (ص) و شریعت اسلام باشد. مسلمانان باید شالوده زندگی خود را بر اسلام و قرآن استوار کنند تا در تمام ادوار زندگی موفق باشند. همچنین ایشان فرموده اند که این مبنای توحید و اعتقاد به وحدانیت حضرت حق، در تمام شوون فردی و اجتماعی جامعه اسلامی تاثیر می گذارد و جامعه را به صورت یک جامعه هماهنگ و مرتبط با یکدیگر و متصل و برخوردار از وحدت می سازد و وحدت همچون جام آبی است که جوامع اسلامی برای پیشرفت تشنه آن هستند.^{۱۹}

۱۵- صحیفه نور، ج ۱، ص ۶۴.

۱۶- همان، ج ۱، ص ۱۹۲.

۱۷- همان، ج ۶، ص ۴۹.

۱۸- کریم پور، وحدت ملی در اندیشه رهبری، ۱۳۸۶.

۱۹- قاسمی، جایگاه وحدت و انسجام در اسلام با تاکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۱۳.

مقام معظم رهبري يکي از مهم ترين دستورات قرآن خطاب به مسلمانان را حفظ اتحاد و يکپارچگي مي‌دانند و تاکيد مي‌کنند که امروزه هر حنجره و زباني که مسلمانان را به وحدت دعوت کند، حنجره الهي است و هر حنجره و زباني که مسلمانان و مذاهب اسلامي را به دشمني با يکديگر تحريك کند، زبان شيطان است. آيت الله خامنه‌اي بر اين باورند که يکي از خطاب هاي قرآني به مسلمانان اتحاد حول ريسمان الهي و متفرق نشدن است که در مقابل آن آموزش و روش استعماري قرار دارد که دستور کار آن، ايجاد اختلاف ميان امت اسلامي و تشديد تعصب هاي مذهبي است.^{۲۰}

ايشان با توجه به فريب برخي دول اسلامي توسط دشمنان بر اين عقیده اند که تاکيد بر مساله وحدت اسلامي امر اموري فوري و لازم براي دولت هاي اسلامي است. به ويژه آن که دنياي غرب اسلام ستيزي خود را به طور آشکاري پيش گرفته است؛ بنابر اين امت اسلامي بايد عوامل اقتدار و توانايي دروني خود را تقويت کنند که يکي از مهم ترين اين عوامل، اتحاد و يکپارچگي و تمرکز بر نقاط اشتراك است.

عوامل وحدت اسلامي

گروه‌های سياسي، اقليت‌های مذهبی و افراد مختلف در سطح جامعه، شکل‌گیری عوامل و حلقه‌های اتصالی که همه اعضای یک جامعه را مانند دانه‌های تسبیح به هم بپیوندند، ضروری می‌سازد. به این منظور، دانشمندان عواملی مانند زبان، ملیت، جغرافيا... را مطرح کرده‌اند؛ اما امر منظر اسلام اين عوامل، عامل اصلی ايجاد وحدت

۲۰- خبرگزاری فارس، ۱۳۹۸.

نبوده؛ بلکه موارد صوری و ظاهری هستند. قرآن و حدیث به عنوان دو منبع مهم استنباط مسائل دینی، موارد زیر را به عنوان عوامل ایجاد وحدت اسلامی معرفی می نمایند^{۲۱}؛

۱. توحید

براساس جهان بینی اسلامی جهان بر اساس توحید و وحدت بنا شده و خداوند خالق همه موجودات می باشد. از آنجا که اصل توحید امری فطری بوده، همه مسلمانان به آن عقیده دارند و در واقع اصلی ترین عامل اشتراک بین مذاهب اسلامی است. البته ناگفته معلوم است که اصل توحید، نه تنها عامل وحدت مسلمین؛ بلکه مهمترین عامل وحدت پیروان تمامی ادیان الهی است. ایمان به خداوند است که قلب های مؤمنان را با هم مهربان و همسو می کند که گویا همه آنان روح واحد دارند.^{۲۲} آیه «وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ»^{۲۳} مؤید این مطلب است. در آیه دیگر دیده میشود که توحید به عنوان عامل وحدت «امت واحده» ذکر شده است، آیه «إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ»^{۲۴} بیانگر این مطلب است. طبق بیان مفسران مراد از «امة واحده» امتی است که اختلافی در آن نباشد و همه آنها در اصل توحید متفق الکلمه باشند. انرا این رو هر چند انبیاء از نظر زمان و محیط دارای ویژگی ها و روش ها و به اصطلاح تاکتیک های متفاوت بوده اند؛ اما در نهایت در یک خط حرکت داشته، آنها در خط توحید و مبارزه با شرک

۲۱- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۵۰.

۲۲- همان، ص ۵۱.

۲۳- انفال، ۶۳.

۲۴- انبیاء، ۹۲.

و دعوت مردم به یگانگی و حق و عدالت گام بر می‌داشتند.^{۲۵}

۲. دین اسلام

اسلام به عنوان مجموعه قوانین الهی که سریشه در فطرت دارد، یکی از محورهای مهم وحدت اسلامی است. در رابطه با این مطلب که دین چگونه موجب وحدت میشود، باید گفت که دین همه را به هم‌گرایی فراخوانده و بهره‌گیری از دستورات دین عامل وحدت جامعه است، از طرفی هرگاه دشمنان، اسلام را نشانه گرفتند و مقدسات آن را زیر سؤال بردند، مسلمانان متحد شده و از آن دفاع و پاسداری می‌کنند. از این رو می‌توان گفت دین واحد عامل وحدت خواهد بود. زیرا دین، همه را برادر خوانده است.^{۲۶} آیات «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» و «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^{۲۷} مؤید این مطلب است. با توجه به آنچه در برخی از تفاسیر آمده، مراد از «حبل الله» دین اسلام است.^{۲۸}

۳. قرآن

قرآن با وجود اختلاف نظر مفسران مذاهب اسلامی در برخی از آیات قرآن اما یکی از مهم‌ترین محورهای وحدت اسلامی است؛ زیرا تمامی مسلمانان قرآن را کتاب نازل شده بر پیامبر خاتم صلی‌الله علیه و آله می‌دانند که در متن آن هیچ تحریفی صورت نگرفته است. علاوه بر آن قرآن تمامی مسلمانان را به وحدت و پرهیز از تفرقه می‌اندازد و خود قرآن را عاملی برای ایجاد این وحدت معرفی

۲۵- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۵۲.

۲۶- همان، ص ۵۳.

۲۷- آل عمران، ۱۰۳.

۲۸- طوسی، التبیان فی التفسیر القرآن، ج ۲، ص ۵۴۶.

می‌کند. آنجا که می‌فرماید: «وَاَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» در تفاسیر مختلف از حبل الله تعبیر به قرآن شده است. در حدیث ثقلین نیز پیامبر اکرم صلي الله عليه و آله و سلم نیز قرآن را در کنار تاسی به اهل بیت عليهم السلام عامل مهم و محور اصلی عدم پراکندگی و گمراهی مسلمانان می‌خوانند.

۴. پیامبر

یکی از محورهای وحدت امت اسلامی، وجود مقدس پیامبر اسلام (ص) است. نقش پیامبر در ایجاد وحدت امر این جهت قابل بررسی است: نخست آن که مطابق آیه ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾^{۲۹} حضرت محمد (ص) فرستاده خداوند بوده و تا قیامت، پیامبر همه مردم است. از این جهت او به عنوان پیامبر واحد، مورد قبول همه مسلمانان است. دوم آن که پیامبر اسلام (ص) علاوه بر آن که رسول خدا است، رهبر جهان اسلام نیز می‌باشد. بی تردید رهبر نقش بنیادی در وحدت دارد. امام علی (ع) هم در هنگام درگیری با اهل شام و در جنگ صفین، امر اختلافات بین مسلمانان اظهار نگرانی نموده و از پیامبر واحد و خداوند واحد به عنوان محورهای همگرایی یاد نموده است، ایشان می‌فرمایند: «وكان بدء امرنا أنا التقينا والقوم من اهل الشام و الظاهر ان ربنا واحد و نبينا واحد و دعوتنا في الاسلام واحد». از جملات ایشان این نکته استفاده می‌شود که مسلمانان با داشتن محورهای اتحاد مانند وجود پیامبر و دین واحد نباید اختلاف داشته باشند.^{۳۰}

۲۹- احزاب، ۴۰.

۳۰- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۵۵.
عنوان کتاب / ۱۶

۵. ارزش‌ها

هر جامعه‌ای وارث سنت و اصول پذیرفته شده‌ای است که مردم آن جامعه بیه آنها علاقمند بوده و حفظ آن اصول، عامل وحدت است. جامعه اسلامی نیز سنتها و اصولی دارد که می‌توان از آنها به عنوان ارزشهای اسلامی یاد کرد. هویت و استقلال جامعه اسلامی بستگی بیه پاسداری آنها داشته و حفظ آنها یکی از مؤلفه‌های وحدت اسلامی است که هرگاه دشمنان آن ارزش‌ها را تهدید کردند، با هم متحد شده و از آنها پاسداری و دفاع کنند.^{۳۱}

گفتار حضرت علی (ع) به مالک اشتر به این مهم اشاره دارد. ایشان به مالک دستور می‌دهد که سنت‌های دیگر ایجاد نکرده؛ بلکه پاسدار ارزش‌های اسلامی باشید، که آن ارزش‌ها سبب وحدت اسلامی است: «هیچ سنت شایسته‌ای را مشکن که معیار عمل بزرگان این امت بوده و همبستگی و کار ملت بر محورش سامان می‌یافته است و هیچ راه و رسم جدیدی ایجاد مکن که به سنتی انحراف دهد»^{۳۲} دشمنان آن ارزش‌ها را تهدید کردند، با هم متحد شده و از آنها پاسداری و دفاع کنند.

۶. مصالح عمومی

از دیگر عوامل ایجاد وحدت، مصالح عمومی است. در جامعه‌ای که اقلیت‌های مذهبی، جناح‌های سیاسی و ... وجود دارند، حق فردی و گروهی نیز وجود دارند که ممکن است این حقوق در تعارض قرار گرفته، تنش

۳۱- علوی، وحدت اسلامی، ص ۵۶.

۳۲- نهج البلاغه، نامه ۳۴.

ایجاد کنند. انر این مرو برای جلوگیری انر اختلافات نیانر به محور اتحاد است که حلقه اتصال همه افراد و گروه‌ها می‌باشد. بر همین اساس است که هرگاه مصالح عمومی یک جامعه در معرض تهدید قرار گیرد، مصالح فردی و اجتماعی نادیده گرفته می‌شود و همه افراد متحد شده از آن دفاع می‌کنند. در جامعه اسلامی نیز جناح‌های سیاسی و افرادی بیا سلیقه‌های مختلف وجود دارند که گاهی تعارض در رعایت حقوق آنها به وجود آمده و تضارب افکار، زمینه برخی انر اختلافات را به وجود می‌آورد. لذا نیانر به رعایت وحدت است، یکی از عوامل ایجاد کننده وحدت در این زمینه، رعایت مصالح عمومی است. نمونه بارز این مسئله در شیوة برخورد حضرت علی (ع) دیده می‌شود. امام (ع) علی رغم آن که ولایت را حق مسلم خود دانسته و بارها از آن دفاع کردند؛ اما در برابر خلفای سه گانه قیام نکرده؛ بلکه به مدت ۵۰ سال سکوت اختیار کردند. سکوت امام این پرسش را نیز به وجود می‌آورد که چه عامل یا عواملی سبب شدند که آن حضرت قیام نکرده و حتی بیا خلفا بیعت نموده و با آنان همکاری کند؟ واقعیت این است که سکوت امام و همکاری او با خلفا در راستای وحدت اسلامی و مصالح عمومی صورت گرفت. اوضاع سیاسی و اجتماعی صدر اسلام نشان می‌دهد که بعید از رحلت پیامبر اسلام (ص)، مسلمانان دچار مشکلات و بحران‌های خطرناک فراوان شده که هر کدام آنها برای اسلام و مسلمانان خطرات جدی بودند. ظهور پیامبران دروغین، ارتداد و اختلافات شدید بین مسلمانان را می‌توان انر جمله آنها ذکر کرد.^{۳۳} در

۳۳- یعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۱۰۷.

این باره برخی انری سیره نویسان از جمله ابن هشام می‌نویسد: «چون پیامبر وفات نمود، بلا و مصیبت بر مسلمانان شدت یافت، برخی یهودیان سر برافراشته و مسیحیان خوشحالی کردند. اهل نفاق از دین برگشته و اعراب میخواستند مرتد شوند. اهل مکه می‌خواستند مجدداً بت پرستی کرده و دین پیامبر را منسوخ نمایند.»^{۳۴}

موانع وحدت اسلامی

اگر چه ایجاد و حفظ وحدت اسلامی همواره مورد توجه بوده و تلاش های بسیاری از سوی پیامبر(ص) و به پیروی از ایشان از سوی اهل بیت(ع) در این زمینه صورت گرفته؛ اما در طول تاریخ موانعی بر سر راه این امر مهم وجود داشته که منجر به وقوع مشکلات بسیاری برای مسلمان شده است. انری جمله مهمترین این موانع عبارتند انری:

۱. تفاوت در اصول اعتقادی

یکی از عواملی که در ایجاد وحدت اسلامی ممانعت ایجاد کرده، این است که مذاهب و فرق اسلامی، در برخی از اصول اعتقادی با هم تفاوت دارند، این اصول سبب تمایز یک مذهب از مذهب دیگر می‌شود؛ مانند اصل عدالت و امامت که از اصول مذهب شیعه به حساب می‌آید. بر هر کدام انری این اصول مسائل و موضوعاتی مترتب می‌گردد که به دو نقطه و فرایند متفاوت منتهی می‌گردد. مثلاً بین اهل سنت و شیعه دربارهٔ جانشین پیامبر اسلام (ص) تفاوت نظیر وجود دارد.^{۳۵}

شیعه اعتقاد دارد که پیامبر(ص) در غدير در حضور هزاران تن از حجاج، حضرت علی (ع) را به عنوان جانشین خود تعیین نمود.

۳۴- ابن هشام، سیره ابن هشام، ص ۹۳.

۳۵- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۵۹.

همچنین بر این اعتقادند که پیامبر(ص) علاوه بر حضرت علی(ع)، یازده تن معصوم دیگر را نیز به عنوان جانشینان خود معرفی کرد. طبق عقیده شیعه این دوازده نفر از طرف خدا منصوب شده و دارای عصمت‌اند.^{۳۶}

اما اهل سنت معتقدند پیامبر(ص) کسی را به عنوان جانشین خود تعیین نکرده و انتخاب خلیفه به امت واگذار شده است. از این رو امامت عنصر مبنایی و اصلی اندیشه سیاسی شیعه است. با پذیرش این اصل نه تنها ساختار حکومت و خلافت، انتخاب حاکم، شرایط حاکم، مشروعیت حکومت، سیاحت اقتدار و حوزه نفوذ حاکم متفاوت می‌شود؛ بلکه اصل امامت جهت دهنده ساختار سیاسی، اعتقادی، فرهنگی، اخلاقی و بقیه آموزه ها و معارف مذهبی شیعه است.^{۳۷}

۲. تفاوت در احکام فقهی

بخش دوم از مفاهیم و آموزه‌هایی که سبب ایجاد تفاوت بین مذاهب اسلامی می‌شود، در ارتباط با فروع و احکام عملی فقهی است. فقهای مذاهب مختلف، از آیات و روایات، استنباط و استخراج یکسانی ندارند، مثلاً در شرایط روزه، حج، زکات، معاملات، حدود، دیات و تعزیرات و مسائل دیگر، تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. همچنین تفاوت در انجام و اجرای عبادات، گونه‌ای دیگری از تفاوت در میدان عمل را نشان می‌دهد.^{۳۸}

۳. تعصب

۳۶- صدوق، الاعتقادات، ص ۹۳.

۳۷- علوی، وحدت اسلامی در قرآن و حدیث، ص ۵۹.

۳۸- همان، ص ۶۰.

از دیگر عوامل مؤثر در ممانعت از وحدت، تعصب و جزم اندیشی است، افراد متعصب بیا انحصار طلبی، مذهب دیگران را باطل و مذهب خود را حق، برداشت خود را صحیح و برداشت دیگران را نادرست تلقی می‌کنند و همه امور و روش های خود را عین وحی منزل و واقعیات مسلم می پندارند.

سخن پایانی

منابع

قرآن

نهج البلاغه

۱. ابن منظور،

۲. ابن هشام

۳. فراهيدي

۴. علوي

۵. الميزان

۶. خزايي، وحدت و انسجام در سیره تربيتي پيامبر (ص)،

۷. عيوضي، اتحاد و انسجام؛ زمينه هاي شکل گيري وحدت

اسلامي

۸. امام خميني، صحيفه نور

۹. آذين و همکاران، وحدت جهان اسلام از ديدگاه امام

خميني

۱۰. کريم پور، وحدت ملي در اندیشه رهبري

۱۱. قاسمي، جاگاه و حدت و انسجام در اسلام با تاکيد

بر رهبري

۱۲. خبرگزاري فارس

۱۳. طوسي، التبيان في تفسير القرآن

۱۴. يعقوبي، تاريخ يعقوبي

۱۵. صدوق، الاعتقادات

